

نگاهی به بی کس و کاری کاروانسرای بازار سیرجان؛

تجارتخانه‌ی از نفس افتاده

حسام الدین اسلاملو

عکس‌ها: سید محسن فروزنده

طولانی متصل است که مدخل کاروانسرای آقا ابراهیم است. در همین راهرو، بر روی دیوار شرقی آن کتیبه ای از سنگ، به طول یک متر و عرض ۴۵ سانتیمتر با زمینه آبی و خطوط حجاری شده به رنگ سیاه به چشم می‌خورد. تاریخ این کتیبه در پایان آن «فی شهر رمضان المبارک سال ۱۳۲۲» نوشته شده و مربوط به نودسال پیش است از روی تاریخ آن معلوم می‌شود که در زمان سلطنت مظفرالدین شاه نگارش یافته است.

در سال ۱۳۲۱ هجری قمری، حکومت کرمان را طفرالسلطنه به عهده داشت، در سال ۱۳۲۲ طفرالسلطنه به تهران احضار، و به جای او رکن الدوله را به حکومتی کرمان فرستادند. در زمان رکن الدوله، مشروطه خواهان درخواست‌های خود را عنوان نموده و مهاجرت‌هایی به شهر قم و حضرت عبدالعظیم صورت گرفت.

عین الدوله، مجبور می‌شود پیشنهاد آقایان را به نظر مظفرالدین شاه برساند و به این ترتیب رکن الدوله، اولین حاکم مشروطه خواهی بود که به کرمان آمد.

زمانی که این کتیبه نوشته شده، رستم خان، حاکم سیرجان بوده مضمون این کتیبه این است: چندی قبل از نوشتن کتیبه مالیات قیابنداری و سیورساتی (مجموع غله و خوراک لشگریان و علوفه اسبها و دیگر حیوانات که از روستاهای سر راه گرد می‌آوردند) را تخفیف داده و موقوف داشته اند و با آوردن این سنگ نوشته به سیرجان، و نصب آن در یک مرکز تجاری، مالیات دلالی و راهداری را تخفیف داده و موقوف داشته اند و «امیرالامرا رستم خان حاکم سیرجان دیگر چیزی به این اسم و رسم مطالبه نمی‌کند». در این کاروانسرا چندین سال است که به طور سنتی عزاداری می‌شود و در ماه‌هایی از سال خیمه برپا می‌شود. اما حتا همین موضوع هم باعث نشده که دست کم اوقاف دستی به سر و روی این کاروانسرا بکشد.

منیر چویی و قدیمی کاروانسرا که مشخصا سازه‌های تاریخی‌ست نیز در گوشه‌ی کاروانسرا جا داده شده و وضع خوبی ندارد.

همچنین به حریم بصری کاروانسرا توسط ساختمان‌های اطراف تجاوز شده و شهرداری به خود اجازه داده که بدون توجه به حریم کاروانسرا به سازه‌های جدید اجازه ساخت چند طبقه بدهد.

سابق این تیمچه رفته رفته درهای چوبی و قدیمی حجره‌ها پوسیده شده و ستون‌های آجری دل داده و درحال فروریختن هستند. حجره‌های طبقه‌ی دوم به طور کامل تخریب شده است. اگر چه اکثر حجره‌های این کاروانسرا متروکه‌اند، با این حال بعضی از حجره‌ها به عنوان انبار و برخی دیگر نیز کاربری خود را با توجه به مشاغل موجود در بازار حفظ کرده‌اند. این کاروانسرا علی‌رغم قدمت و پیشینه اش تزیین خاصی ندارد و تنها در نمای رواق‌ها آجرکاری ساده‌ای دیده می‌شود.

بنا دارای دو ورودی در دو طبقه است و بقیه آن یک طبقه بوده و دارای یک حیاط در مرکز و مغازه‌های اطراف آن است. ورودی‌های این کاروانسرا به کوچه پشت کاروانسرا و دیگر به بازار متصل است. کاروانسرای آقا ابراهیم از جاذبه‌های گردشگری استان کرمان و ایران است.

وقتی که وارد بازار آقا ابراهیم در سیرجان می‌شویم در قسمت جنوبی آن یک در بزرگ چوبی با گل میخ‌های بزرگ آهنی جلب توجه می‌کند، این در به دالانی نسبتاً طولانی متصل است که مدخل کاروانسرای آقا ابراهیم است.

سیرجان تا بنا از دست نرود و به طور کامل تخریب نشود، احساس وظیفه و تکلیفی برای احیای این بنای تاریخی نمی‌کند!

بازار آقا ابراهیم با بنایی یک طبقه و دو ورودی دو طبقه و همچنین دارای یک حیاط مرکزی و حجره‌هایی در اطراف آن حال و روز خوبی ندارد. با فوت یا بازنشستگی کسبه‌ی

ساختمان از خشت خام در پایه‌ها و آجر در نما بنا شده‌است. امروز حجره‌های این کاروانسرا اکثراً متروک شده اند ولی بعضی از آنها کاربری خود را حفظ کرده اند و بعضی دیگر به عنوان انبار کاربرد دارند. این کاروانسرا تزیین خاصی ندارد و فقط در نمای رواق‌ها آجرکاری ساده‌ای به چشم می‌خورد. مالکیت بنای فوق وقتی و نیم دیگر خصوصی است. اقدامات مرمتی به علت تعدد مالکیت در آن انجام نشده است. اداره میراث فرهنگی به بهانه موقوفه بودن کاروانسرای بازار در آنجا هیچ اقدامی انجام نمی‌دهد و اداره اوقاف نیز که به نظر می‌رسد مانند ماجرای مسجد تاریخی بازار

تجار بومی شهر در آن فعالیت داشته‌اند. تیم شامل یک حیاط با حوضی در وسط آن و تعداد نسبتاً زیادی حجره در اطراف حیاط به اضافه واحدهای کوچک تجاری (تیمچه) بوده است. معمولاً تیم‌ها به مجموعه‌ای از کالاهای مشابه اختصاصی داشته‌اند.

از معروف ترین تیم‌های ایران می‌توان تیم بزرگ قم، تهران، مظفری تبریز و از تیمچه‌های معروف کشور تیمچه حاج‌الدوله تهران و تیمچه امینی کاشان را نام برد.

کاروانسرای حاج ابراهیم سیرجان به دوره صفویه برمی‌گردد. از منظر سادگی هم کاروانسرای بازار سیرجان هم‌سبک کاروانسرای دیگر کاروانسرای شاه عباسی است که کاربردی و به منظور رونق به بازرگانی ایران ساخته شده بودند. گویا این کاروانسرا در دوره‌های بعدی یک مرحله مرمت شده‌است.

این بنا غیر از ورودی‌ها که دو طبقه هستند بقیه آن یک طبقه بوده و دارای یک حیاط مرکزی و حجره‌هایی اطراف آن می‌باشد که حجره‌ها با واسطه یک فضای رواقی به حیاط متصل می‌شوند. کاروانسرا دو ورودی دارد که یکی به بازار و دیگری به کوچه پشت کاروانسرا باز می‌شوند و در روبروی هم قرار دارند که ورودی کوچکی در دو برج منحنی شکل است. این ورودی بیشتر برای ورود و خروج چهارپایان بکار می‌رفته‌است.

ورودی بازار دارای تناسب انسانی و هشتی با ارتفاعی در حدود دو طبقه است. حیاط دارای فضای سبز و آب‌نما می‌باشد.

ساختمان از خشت خام در پایه‌ها و آجر در نما بنا شده‌است. امروز حجره‌های این کاروانسرا اکثراً متروک شده اند ولی بعضی از آنها کاربری خود را حفظ کرده اند و بعضی دیگر به عنوان انبار کاربرد دارند. این کاروانسرا تزیین خاصی ندارد و فقط در نمای رواق‌ها آجرکاری ساده‌ای به چشم می‌خورد. مالکیت بنای فوق وقتی و نیم دیگر خصوصی است. اقدامات مرمتی به علت تعدد مالکیت در آن انجام نشده است. اداره میراث فرهنگی به بهانه موقوفه بودن کاروانسرای بازار در آنجا هیچ اقدامی انجام نمی‌دهد و اداره اوقاف نیز که به نظر می‌رسد مانند ماجرای مسجد تاریخی بازار

تمام شهرهای بزرگ معمولاً به حیاطی پرحجره و دالان‌دار که مشرف بر بازار قدیم‌شان باشد، تیمچه می‌گویند. اما در سیرجان تیمچه‌ی مشرف به بازار قدیم مشهور به بازار چهره را کاروانسرا می‌گویند و با عنوان کاروانسرای حاج‌ابراهیم یا کاروانسرای بازار آن را از دیگر کاروانسرای شهرستان مجزا می‌کنند. با این وجود کاروانسرای بازار سیرجان را باید تیمچه به شمار آورد.

از نظر معماری تیمچه واژه ایرانی به معنای هر چیز گرد، جمع‌وجور و وسیع است که معمولاً به مرکز نقل فعالیت‌های بزرگ تجاری و به تعبیری به مرکز چند تجارتخانه مشابه اطلاق می‌شود.

هر تیمچه شامل یک حیاط مرکزی سرپوشیده و یک حوض با نورگیر در بالای آن و تعدادی حجره در دو یا سه طبقه در اطراف آن است. هر حجره متعلق به یک تاجر بوده که غالباً به نام همان تاجر خوانده می‌شود. در واقع، تیمچه جایگاه تاجر طراز اول و بنکداران بزرگ در قدیم بوده است. همین طور که زنده یاد حاج تخشید نیز در همین کاروانسرای بازار سیرجان حجره داشت.

هر تیمچه از یک طرف به راسته اصلی بازار و از سمت دیگر به سرا یا کاروانسرای ارتباط داشته و همگی دارای یک بارانداز به منظور تسهیل تجارت کالا و ایجاد امکان دید برای مشتریان در سطح پایین‌تر از تیمچه بوده اند.

تیمچه‌ها عمدتاً از نظر طراز به دو گونه تقسیم می‌شوند: مسقف (طاق دار) - بدون سقف (بدون طاق)

تیمچه‌های طاق دار یا مسقف از نظر ساختمانی با یکدیگر وجوه تشابه زیادی دارند و در نحوه ساخت آن‌ها هماهنگی بسیار دیده می‌شود. تیمچه‌های بدون سقف که تعداد آن‌ها بسیار کم است از نظر معماری شکل تکامل یافته کاروانسرای باقی مانده از دوره صفویه هستند.

تیمچه از نظر طرح می‌تواند شش شکل مربع، مستطیل، دایره، بیضی، شش ضلعی و هشتضلعی را در بنای تیمچه‌ها تشخیص داد. مصالح اصلی ساخت آن‌ها نیز آجر است.

در کنار واژه تیمچه واژه «تیم» به محل انجام امور دفتری و تجارت عمده و پایگاه فعالیت دلال‌های بازار اطلاق می‌گردد. تیم‌ها ساختمان‌های شبیه به کاروانسرا بوده‌اند که غالباً

فروش، نصب، سرویس، شارژ گاز و لوله کشی زیر کار نقد و اقساط

کولرهای گازی اسپلیت

خیابان وحید - روبروی فروشگاه افق کوروش

فروشگاه اسپلیت صلاحی

۰۹۱۶۴۴۵۸۳۳۵ - ۴۲۳۳۸۷۸۸

دکتر سعداله صمدی

(عضو انجمن جراحان پلاستیک و زیبایی ایران)

انجام کلیه جراحی‌های پلاستیک شامل رینوپلاستی (جراحی بینی) سینوپلاستی (جراحی انحراف بینی) ماموپلاستی (کوچک، بزرگ، بالا کشیدن و پروتز پستان) ابدومینوپلاستی (برداشتن چربیهای شکم، تامی تاک) برداشت چربی پهلوها و ایجاد فرم ساعت شنی فیس لیفت (جراحی زیبایی صورت، از بین بردن شلی، خط خنده و غیغب) براکی پلاستی (جراحی بازو، اصلاح شلی پوست بازو) بلغاروپلاستی (جراحی پلک‌ها) بالا بردن آبروها

جراحی پشانی پروتز چانه و گونه پروتز باسن، فیبر (ژل و چربی) تزریق ژل و چربی، بوتاکس، مزوتراپی، بلاکت درمانی (بی‌آر پی) رفع کک و مک، لک صورت، جای زخم و اسکار سوختگی و خالکوبی با لیزر لیزر موهای زاید اتوپلاستی (زیبایی گوش) زاویه سازی و رفع عیوب فک و چانه و شکستگی فک کلیه جراحی‌های ترمیمی شامل پیوند اعضا و ناهنجاری مادرزادی

کرمان، بلوار جمهوری، بعد از سه راه هوا نیروز، برج اول، طبقه ۷، واحد ۱

تلفن: ۰۹۱۳۱۴۱۰۱۲۹ - ۳۲۶۵۸۳۱۶

آهن آلات دست دوم و انواع ضایعات شما را با بالاترین قیمت در محل خریداریم.

۰۹۱۳ ۲۶۴۳ ۳۰۵۲/۰۹۱۳ ۱۴۵ ۲۶۴۳

۰۹۱۹ ۲۳۰ ۵۰۳۶ خدائی

از کارخانه به خانه

اول قیمت‌ها را مقایسه کنید

تولیدی و بازار مبلمان علی (ع)

این فرصت بی نظیر را از دست ندهید

خرید کنید، تخفیف بگیرید و اشانتیون ببرید

سرویس چوب کامل ویژه جهیزیه عروس شامل؛

بوته بزرگ	پا تختی	میز جلو مبلی	میز ناهارخوری	رختگن، جاکفشی
تشک طبی فوری	کمد لباسی	سرویس خواب	میز آرایش	مبل

همگی یکجا: ۲۹/۸۰۰/۰۰۰ تومان

انتهای بلوار اصلی حجت آباد

۰۹۱۲۴۱۵۸۰۰۱

EMAM-ALI-SIRJAN